

עוד בענינים מסתעפים הנוגעים לדין ביטול בממון – ע' בספרים המצוינים במעילה יח (ביטול בממון הקדש); עין יצחק כו; באר יצחק לא; חדושי הגר"ד בנגיס ח"ב ס,י (ביטול בשקלי הכהנים ובהקדש); שערי ישר ג,כב; בית האוצר מערכת ב יח,טו-טז.

יטעמא מאי אביי אמר גזרה שמא תעשה עיסה בשותפות. אף אם נוקטים תחומין דרבנן [וי"א שבכלים לדברי הכל דין תחומין דרבנן. ע' מג"א תד סק"ה בהגר"א וישוע"י שם], והרי מבואר בגמרא (לעיל לו:) שאין לגזור אטו יציאה חוץ לתחום אם תחומין דרבנן – נראה שכאן גזרו כי לא רצו חכמים לחלק בין צורות שונות של שותפות בעיסה, והשוו שותפות מחמת מים ומלח לשותפות בקמח.

דף לט

זשל אנשי אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר. ע' מש"כ לעיל לח.

(ע"ב) 'לרחוץ הכי נמי, הכא במאי עסקינן למלאות; מר מדידיה קא ממלא ומר מדידיה קא ממלא'. ומה שאסרו להם להכנס לחצר, ואין אומרים זה נכנס בשלו וזה נכנס בשלו – אפשר להעמיד כשנכנס לחצר כולה, דומיא דלרחוץ [ואולם באמת אין תירוץ הגמרא קיים למסקנא אלא נאמר כדחיה בעלמא, הלכך אין סומכים על תירוץ זה אלא על המבואר בסוגיא במקומה, במסכת נדרים] (בעל המאור). והראב"ד כתב שאין צריך להעמיד כששתמש בכל החצר כי לעולם הכניסה לחצר כמוה כרחיצה בתוך הבור, לפי שאין החצר נחלקת בשעת השימוש בה, ואינו דומה למילוי מים שכשהוא דולה ממנו כבר הוא נחלק ואומרים 'ברירה'.

יתכן ולדעת בעל המאור האיסור מתחיל כבר בדלייה מהבור, והרי פעולת הדלייה נעשית בבור קודם חלוקת המים, ודומה לכניסה לחצר, ואילו להראב"ד האיסור אינו אלא בשימוש במים, וזה כבר לאחר חלוקה. או סובר הראב"ד שהדליה מותרת לפי שנעשית כאחת עם החלוקה.

'אלא הכא במגביה מציאה לחבירו קא מיפלגי, מר סבר קנה ומר סבר לא קנה. ארבעה פירושים יש כאן:

לרש"י, בין לרב נחמן בין לרב ששת לא קנה זה שהגביהו עבורו אלא כאשר הגיעה המציאה לידי, אך לא בהגבהתו של זה; במה נחלקו – לרב נחמן המגביה עצמו לא קנה הלכך דין המים כרגלי מי שנתמלאו לו כי הוא הזוכה בהם לראשונה, בהגיעם לידי, ולרב ששת המגביה קנה תחילה, הלכך כרגלי הממלא. הרז"ה מפרש שלרב נחמן זה שהוגבה עבורו וזה במציאה למפרע משעת הגבתו של זה [ושאמר רב נחמן בבבא-מציעא המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו – היינו כשלא הגיעה לידי לבסוף]. ולרב ששת לא זכה הלה למפרע.

לפירוש רבנו תם, לרב נחמן המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו עד שתגיע לידי, ולרב ששת קנה חברו מיד, וכיון שקנה מכחו של זה [דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה], לכך המים נדונים כרגלי הממלא, שעל ידו קנה חברו. (בבאור שיטת רבנו תם, ע' בשיטה מקובצת; חדושי רבי אריה לייב מאלין ח"א פח). ורשב"ם פירש שלרב נחמן קנה מי שנתמלאו לו מיד [כי בשאיבת המים אין חובה לאחריים, שיש מים רבים לכולם, ואין זה דומה למגביה מציאה לחברו שמפני שהוא חב לאחריים לא קנה חברו] ולרב ששת לא קנה. [ומהר"ם מרוטבורג נקט שלרב נחמן קנה חברו אפילו במקום שחב לאחריים, וחזר בו רב נחמן

ממה שאמר בבא-מציעא (י). וכן פסק להלכה. ע' בשו"ת מהר"ם תשסא, שכה, ובדפוס לבוב סה]. יש לבאר סברת רב ששת לפרושי רז"ה ורשב"ם, אמנם לא קנה זה שנתמלאו לו מיד אבל הלא בהגיעם לידו קנה וא"כ הוא זכה במים ביום טוב תחילה ומדוע דינם כרגלי הממלא. וצריך לומר כיון שהממלא יכול היה לקחתם לעצמו עד שנתן לחברו, עומדים המים ברשותו ואעפ"י שלא קנאם ממש. ואפשר שזו כוונת הראב"ד בהשגות על המאור.

'מי שהיו פירותיו בעיר אחרת וערבו בני אותה העיר להביא אצלו מפירותיו – לא יביאו לו...'
מבואר שלא הותר איסור תחומין ביו"ט לצורך אוכל נפש, גם כשהפעולה נעשית באוכל עצמו [ולא רק בהליכת האדם אליהם מחוץ לתחום, שהיה מקום לדונו כ'מכשירי אוכל נפש' כמו שכתב בהגהות 'קרני ראם' למהרש"א בכתובות ז].

והחתם-סופר (או"ח קמט) הסביר שאיסור תחומין אינו שייך לאיסור מלאכה אלא שם נפרד לו, על כן אינו כלול בכתוב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם – שזה מדבר בענין שלמעלה: כל מלאכה לא יעשה בהם, ולא באיסורים אחרים. ואולם לפי מה שנראה להוכיח מדברי התוס' והרא"ש שגם תחומין נכללים בשם 'מלאכה' (ע' במובא לעיל לו: וע"ע בשו"ת עמודי אור יד), על כרחנו ליתן טעם אחר. ונראה לבאר על פי דברי הרמב"ן (לעיל כד – לענין איסור קצירה וצידה ביום טוב), לא התירה תורה מלאכת אוכל נפש אלא באוכל שהוא ברשותו של אדם ומזומן לו לאכילה, אבל כגון צידת בעלי חיים שאינם ברשותו, וכן עקירת דבר מגידולו – לא. וכמו כן יש לומר, דבר שהיה מחוץ לתחום אינו מוכן ומזומן לו לאכילה ולא הותרה בו מלאכת אוכל נפש (עפ"י קהלות יעקב ביצה כ).

– דעת כמה מהראשונים היא שפירות וכלים שבעליהם שוהים בשבת חוץ לתחום – אין להזיזם ממקומם, מפני שהם נגררים לגמרי אחרי בעליהם והרי אסור לו לצאת למקום זה. ואולם יש אומרים (כן נראית דעת רש"י ועוד) שבאופן זה קנו הפירות שביתה במקומם. ולכך אסור לבני העיר הזו להביאם לבעליהם – כי אינם נמשכים אחר אנשים אחרים, לילך עמם על סמך עירובם אלא יש להם אלפים אמה בלבד ממקום שהם מונחים שם (עפ"י המאירי כאן. ובשו"ת שבט הלוי ח"ט ט עט) החשיב שיטה זו לעשות ספק, כמובא לעיל).

דף מ

'מי שזמן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות'. פרש"י: לא יוליכו לאחר סעודה מנות לביתם לצורך הלילה. מכאן ומעוד כמה מקומות הוכיח בספר חיי אדם (קנג,ו) שהבאת דבר מיום טוב לחברו אינה בגדר הכנה האסורה. ומ"מ לצורך חול או לדבר הרשות – כתב – אין לנו ראייה להתיר.
וע' ביוסף דעת עירובין (לט). שלכאורה נראה על פי דברי הגמרא שם שאם המעשה אינו מוכיח שמכין לצורך מחר יש להתיר, עכ"פ לענין דבר מצוה כגון הולכת סידור תפילה לבית הכנסת, שהרי יכול להשתמש בו מבעוד יום ואין המעשה ניכר מצד עצמו שמכין לצורך הלילה, ואולם בספר שמירת שבת כהלכתה (כה,עד) כתב להתיר רק אם יתפלל בו קצת בו ביום. וצ"ע.
ומ"מ כשמוכת הדבר שעושה לצורך אחר השבת, אפילו הוא יום טוב ודבר מצוה – אפשר שאסור [ואין הוכחה מהורדת הכלים מהסוכה ביום טוב, שאין זה מעשה עם צביון הכנה אלא מחזיר הכלים לביתו]. ולפי"ז אפשר שאסור להוליך הפסח שנשחט בשבת הביתה עד הלילה גם אם יערבו את העיר [גם נראה שהוא מוקצה, אלא שהוא כבר נתון בידו]. וכן יש לדקדק מלשון המשנה (ע' פסחים סד:).

- א. יש מי שכתב שאם האיסור הנו תוצאה מחוייבת מקנין הממון, כגון חלות הקדש ואיסור הנאה ממנו, אזי כשם שהממון לא בטל כך גם האיסור, ולפיכך הקדש שנתערב בחולין לא בטל כי האיסור ליהנות מהקדש בא מחמת היותו קנין ממון של גבוה, ושונה מתחומין שהאיסור הוא דיין לעצמו ואינו מחוייב מעצם קנין הממון (עפ"י עין יצחק או"ח כו. וע' גם במאירי פסחים כו: שלכך הקדש אינו בטל כי ממונא לא בטיל).
- ב. איסור של ראובן שנתערב ברוב התר של שמעון והרי הותר האיסור ונתרבה ממנו של בעל הרוב – בעל הרוב משלם את דמי האיסור לבעל המיעוט (עפ"י הג"א ע"ו עד: מאו"ז). ודנו האחרונים אם משלם כדמי האיסור או אף יותר מזה, שהרי ממנו המותר נתרבה ע"י ממנו של זה (ע' ברוך טעם שער התערובות ג,ה; עמודי אור נה).

דף לט

עח. מה דין קנין שביתה לדברים דלהלן?

- א. גחלת ושלחבת. [אלו חילוקים נוספים נאמרו בין גחלת לשלחבת?].
 ב. חפצי הפקר.
 ג. מים שבבור, בנהרות ובמעיינות.
- א. הגחלת – כרגלי הבעלים. ושלחבת – בכל מקום (שאינן בה ממש לקנות שביתה, הלכך הדליק נר בשלחבת חברו – אין חברו מעכב עליו באיסור תחומין).

[גחלת של הקדש מועלים בה, ושלחבת – אין נהנים (מדרבנן). גזרו חכמים מפני שאין אנשים בדלים מהקדש כל כך] ואין מועלים.

- נראה שמדובר כשהדליק נר משלחבת של הקדש ואעפ"כ אין מועלים בו [ולא רק כשהלך או נשתמש לאור שלחבת הקדש] (עפ"י שער המלך יו"ט ה,טז).
- גחלת (אפילו עוממת. ט"ז יו"ד קמב סק"ג) של עבודה זרה אסורה, ושלחבת מותרת.
- נראה מדברי הרא"ש שאם השלחבת קשורה בגחלת אסור ליהנות מאורה [ומחומה]. אין התר אלא בשלחבת שאין עמה גחלת. וכן מותר להדליק נרו מנר של ע"ז. וכן כתב הט"ז (יו"ד קמב סק"ג) מסברת עצמו. (ע' בשער המלך הל' עכו"ם ז; רעק"א יו"ד שם; אגרות משה או"ח ח"א קכג).
- המוציא גחלת לרשות הרבים בשבת – חייב. המוציא שלחבת – פטור, כגון שניתק שלחבת על ידי נפיחה והפריחה לרשות הרבים. ואולם הזורק קיסם דולק או חרס משוח בשמן, אעפ"י שאין בהם שיעור – חייב משום השלחבת, כיון שיש לה דבר להדבק בו, חשובה.
- א. לפירוש אחד ברש"י, אביי פוטר בקיסם שאין בו שיעור, משום שמועט הוא וממהרת לכבות.
- ב. הרמב"ם השמיט אוקימתא זו שבגמרא, ומשמע לכאורה שבכל אופן פטור (ע' במאירי; צל"ח; ראשון לציון; שבט הלוי ח"ה סט).
- המודר הנאה מחברו אסור בגחלתו ומותר בשלחבתו].

- ב. חפצי הפקר, לרבי יוחנן בן נורי קונים שביתה. וחכמים חולקים. וכן דעת סתם מתניתין, שלכך מי בור דינם כרגלי הממלא ולא קנו שביתה במקומם (רש"י).

וכן דעת רוב הפוסקים, שחפצי הפקר אין להם שביתה אלא דינם כרגלי מי שזכה בהם ראשון (ע' עירובין מה. מב"ם יו"ט ה; תוס' לת: ד"ה וכו'). ואילו מדברי הראב"ד (שם) נראה שנקט הלכה כרבי יוחנן בן נורי (ע"ש במ"מ; שבט הלוי ח"ו עב, י ועוד). והט"ז צדד שנוקטים יש בהם שביתה לקולא. ושאר אחרונים חולקים.

ג. בור של יחיד – כרגלי היחיד, בעל הבור. ודוקא במים המכונסים, אבל נהרות המושכים או מעיינות הגובעים – אינם קונים שביתה כרגלי בעליהם אלא דינם כרגלי כל אדם, מפני ניידותם. רש"י כתב שאין להם שום שביתה, לא במקומם ולא כרגלי הבעלים או הממלא. וכמה ראשונים פירשו שדינם כרגלי הממלא הראשון (רא"ש, ר"ן, תוס' עירובין מה: ד"ה ביום טוב. וכן נראה לכאורה בהשגות הראב"ד יו"ט ה.י. ואולם הרשב"א והריטב"א בעירובין כתבו בשם הראב"ד כרש"י – כן הקשה בשער המלך שם).

וכתב רעק"א שכל הממלא ברשות – מוליכו כרגליו, כי הוא הזוכה בהם מיד כשראוים לקנות שביתה. אך הממלא שלא ברשות, מיד שמילא נעשו המים כרגלי בעל הבור. בור של אנשי העיר – כרגלי אנשי אותה העיר (אלפים לכל רוח חוץ לעיבורה. רש"י).

ושל עולי בבל (= נורות שבדרכים שעשאו בני הגולה לעוברי דרכים) – כרגלי הממלא (גם אם נתן אחר כך את המים לאדם אחר. רש"י), מפני שהם הפקר ואינם קונים שביתה [ודלא כרבי יוחנן בן נורי, שלדבריו קנו שביתה במקומם] וכשמלאם אדם הוברר שמים אלו היו עומדים בשבילו וברשותו (שסובר התנא יש ברירה להחמיר. רש"י. וצ"ע במהרש"א).

מלאם ביום טוב מלכתחילה לצורך אדם אחר; לרב נחמן – דינם כרגלי מי שנתמלא לו [סבר מגביה מציאה לחברו לא קנה המגביה אלא חברו קנה כשהגיעה לידו (רש"י) וי"מ שקנה חברו מיד את המים (רשב"ם, כי אינו חב לאחרים בשאיבתם לחברו)], ורב ששת סבר כרגלי הממלא [שסובר המגביה מציאה לחברו קנאה המגביה מיד, ולכך דין המים כרגליו (רש"י)]. ורבנו תם פירש קנאה חברו מכח המגביה הלכך דין המים כממלא, כי מכוח זכה בהם האחר].

כתב הר"ן שלשיתת רש"י יש לנקוט כרב נחמן. וכן פסק הרז"ה. ואולם הר"ן בעצמו פירש אחרת וכתב לפי זה לפסוק כרב ששת, כרגלי הממלא.

דף מ

עט. מה דין הוצאת פירות חוץ לתחום באופנים דלהלן?

א. מי שהיו פירותיו בעיר אחרת, וערבו בני אותה העיר כדי שיוכלו להביאם אליו.

ב. אורחים מעיר אחרת הבאים והולכים ע"י עירוב תחומין, הולכתם מנות מבית בעה"ב לביתם.

ג. המפקיד פירות אצל חברו.

א. מי שהיו פירותיו בעיר אחרת, וערבו בני אותה העיר להביאם אצלו – לא יביאו לו, הואיל והוא לא ערב

לשם ופירותיו כרגליו. אבל אם ערב הוא, ויכול להגיע למקום פירותיו – מותר להביאם.

לדברי רב אין הדברים אמורים [כאשר פירותיו מופקדים שם אצל אחרים] אלא אם ייחדו לו קרן זווית לפירותיו,

אבל בלאו הכי דין הפירות כרגלי מי שהופקדו אצלו (בין לחומרא, כשהוא עירב ולא בני העיר – אסור

להביאם אצלו, ובין לקולא, כשהם עירבו ולא הוא – מביאים אותם אליו. ע' או"ח שצו, וזו במשנ"ב. וכ"מ

בתו"ס).